

Briefing Nr 2

**Wybór osób do prowadzenia rozmów
w kontekście monitorowania miejsc
pozbawienia wolności**

Od momentu swego powstania w 1977 roku, Stowarzyszenie na rzecz Zapobiegania Torturom (APT) promuje regularne i niezależne monitorowanie miejsc odosobnienia, jako skuteczny sposób zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania w areszcie. Nowa Seria Oceny i Monitoringu Sytuacji w Aresztach umożliwia korzystanie z pionierskich badań i analiz APT oraz najlepszych praktyk naszych partnerów dla interesariuszy na poziomie krajowym i międzynarodowym na całym świecie. Ma ona na celu uzupełnienie i przedstawienie bardziej szczegółowej analizy aspektów wprowadzonych w publikacji APT, pt. „Monitoring miejsca zatrzymania: Praktyczny Przewodnik”.

Opinie, komentarze lub sugestie w sprawie treści merytorycznych serii są mile widziane i powinny być przesyłane na adres mailowy: apt@apt.ch.

Kwiecień 2009

Zalecenia APT dotyczące monitoringu miejsc pozbawienia wolności
Zalecenie nr 2

Oryginalna wersja została opublikowana przez APT w
2009 r.

Oryginalny tytuł: Detention Monitoring Briefings: The selection of Persons to Interview in the
Context of Preventive Detention Monitoring.

COPYRIGHT 2009, APT

Odpowiedzialność za tłumaczenie na język polski: Krajowy Mechanizm Prewencji
w Polsce

Tłumaczenie zostało wykonane w ramach „Europejskiego Projektu KMP” i ufundowane przez Wspólny
Program Rady Europy/Komisji Europejskiej „Utworzenie aktywnej sieci krajowych mechanizmów
przeciw torturom, działalność sieci partnerskiej współpracy Peer-to-Peer”, współfinansowany przez
Fundusz Powierniczy na Rzecz Praw Człowieka.

Council of Europe
Conseil de l'Europe

European Union
Union européenne

Wybór osób do prowadzenia rozmów w kontekście monitorowania miejsc pozbawienia wolności

1. Jak korzystać z niniejszych materiałów

Niniejszy dokument jest przeznaczony do stosowania przez wszystkie organizacje, które prowadzą lub planują przeprowadzenie wizyt w miejscach zatrzymań, w celu zapobiegania torturom i przypadkom złego traktowania. Z zapisów tychże należy korzystać podczas projektowania lub modyfikowania ogólnej strategii monitorowania lub w celu informowania o obranej strategii wywiadu przed konkretną wizytą. Głównym zagadnieniem jest wybór osób pozbawionych wolności do udziału w rozmowie. Jak zawsze, nie mamy tu do czynienia z gotowym planem; dokument ten przedstawia raczej szereg możliwości i problemów, przy rozwiązywaniu których organy kontroli mogą okazać się przydatne w usprawnieniu ich pracy. W celu zapoznania się z wytycznymi w sprawie prowadzenia rozmowy, zobacz rozdział publikacji APT Monitorowanie miejsc odosobnienia: Praktyczny Przewodnik.

2. Uwagi Wstępne

Indywidualne prywatne rozmowy z osobami pozbawionymi wolności stanowią podstawową część prewencyjnych wizytacji monitorujących. Oba te elementy są źródłem informacji z pierwszej ręki od „wewnątrz” i umożliwiają osobom posiadającym te prawa wyrażanie własnych doświadczeń. Zwracają one uwagę na podstawowe elementy analitycznej układanki, którą osoby monitorujące starają się złożyć w całość i mogą prowadzić do zidentyfikowania i zrozumienia systemowych zaniedbań mających wpływ na stopień korzystania z praw należnych osobie osadzonej.

W celu uzyskania skutecznej kontroli prewencyjnej, w spotkaniach i rozmowach musi wziąć udział znaczna liczba zatrzymanych. Niektóre organizacje uważają, że przeprowadzając wywiad tylko z 5%, 10% lub nawet 20% osób zatrzymanych w jednym miejscu zatrzymania można uzyskać wiarygodny obraz całościowej sytuacji. Może to nie być łatwe. W wielu przypadkach, setki czy nawet tysiące osób mogą być przetrzymywane w jednym ośrodku odosobnienia. W wyniku tego, osoby dokonujące kontroli muszą podjąć skomplikowane decyzje ograniczające się do optymalizacji zasobów ludzkich, materialnych i czasowych. W związku z tym, w odniesieniu do przeprowadzenia wywiadu istnieje potrzeba stosowania określonych strategii działania.

Przydatne jest rozważenie następujących kwestii przed przejściem do wyboru konkretnych strategii.

Wielkość zespołu

Stosownie do środków posiadanych przez organizację kontrolną i zgodnie z wielkością miejsca zatrzymania wytypowanego do odwiedzin, ważne jest zmaksymalizowanie liczby członków zespołu monitorującego. Pozwala im to dzielić się obowiązkami i pracować równolegle jako podzespoły. W taki sposób, w danym okresie można przeprowadzić więcej wywiadów.

Wywiad indywidualnie lub w parach

Wiele organizacji monitorujących woli, aby w spotkaniach brało udział dwóch członków zespołu monitorującego, jeden prowadzący rozmowę, a drugi sporządzający notatki. Niesie to ze sobą wyraźne korzyści. Niemniej jednak, inne organizacje dopuszczają swoich obserwatorów do rozmowy tylko wtedy, jeśli posiadają oni odpowiednie doświadczenie. Może to umożliwić przeprowadzenie większej liczby wywiadów, które odbędą się w tym samym czasie. Może być również mniej groźne dla respondentów i przyczynić się do bardziej otwartej dyskusji. Jednak takie rozwiązanie posiada swoje wady w zakresie spójności, kompletności, obiektywizmu i bezpieczeństwa.

Czas trwania odwiedzin

Możliwość wydłużenia czasu trwania wizyty monitorującej również powinna zostać uwzględniona. To daje więcej czasu na skupienie się na rozmowie i na innych aspektach wizyty. W przypadku szczegółowych kontroli, gdy wszystkie aspekty zatrzymania w areszcie śledczym zostaną już starannie przeanalizowane, niektóre instytucje i organizacje przeprowadzają wizyty w dużych ośrodkach. Takie kontrole odbywają się na przemian z krótkimi, kontrolnymi wizytami celowymi.

Częstotliwość wizyt

Kolejną alternatywą jest przeprowadzenie serii krótszych wizyt, z większą regularnością. Jest to bardziej realne w miejscu, niedaleko którego znajduje się areszt. W takim wypadku, zespół monitoringu może wybrać jedną lub wiele różnych części danego aresztu w celu odwiedzin, lub precyzować ich temat za każdym razem, dokładnie monitorując sytuację w danym ośrodku w sposób regularny i konsekwentny. Częstsze niezapowiedziane wizyty mogą wytwarzać dodatkowe korzyści w postaci czynnika odstrasżającego i mogą zachęcać do bardziej trwałego zwrócenia uwagi na prawa człowieka ze strony władz. Ponadto, bardziej regularne wizyty są również dobrą okazją do budowania relacji i kontynuowania współpracy z kierownictwem ośrodka, personelem i osobami osadzonymi.

Informacje przygotowawcze

Znaczenia skutecznego przygotowania i dostępu do odpowiednich informacji przed wizytą nie da się przecenić. Uzyskanie listy osób osadzonych/znajdujących się w areszcie, posiadanie wiedzy na temat klasyfikacji i podziału osadzonych, mapa instalacji i inne tym podobne dane, umożliwiają zespołowi monitorującemu bardziej strategiczny wybór osób do rozmowy, maksymalizując wykorzystanie dostępnych zasobów.

3. Metody uzupełniające w stosunku do wywiadów indywidualnych

Monitorowanie i kontrola aresztowania tymczasowego koncentruje się na identyfikacji i analizie czynników, które skutkują – lub też nie - stosowaniem tortur, przypadkami znęcania się i innymi formami poniżania godności ludzkiej w areszcie. Kontrola taka ma na celu systematyczne zmniejszanie lub wyeliminowanie obserwowanych czynników ryzyka i zdefiniowanie odpowiednich środków zapobiegawczych, zamiast podejmowania prób reagowania na poszczególne skargi i wydarzenia. W tym kontekście, prywatne rozmowy z więźniami muszą zostać połączone z innymi działaniami zmierzającymi do gromadzenia informacji i analizy, w tym własnymi uwagami obserwatorów; przeglądem dokumentacji i rejestrów, wywiadami z kierownictwem oraz analizą przepisów prawa, instytucji, zasad i procedur. Wszystkie te elementy wzbogacają warstwę merytoryczną i cel prowadzenia rozmów indywidualnych. Przedstawione poniżej możliwości również można uznać za pomoc w celu zapewnienia lepszej wiarygodności i adekwatności wywiadów:

Poprzednia Ankieta

Niektóre organizacje monitorujące i instytucje kontrolne przed przeprowadzeniem zapowiedzianej wizyty przekazują osadzonym kwestionariusz do wypełnienia. Kwestionariusz jest rozdzielany i zbierany od reprezentatywnej liczby osób osadzonych. W dokumencie tym osoby te wyrażają swoje własne indywidualne wyobrażenia i doświadczenia. Kwestionariusz ten może przyczynić się do wstępnej identyfikacji tematów lub części programu do realizacji przy kolejnej wizycie, w ten sposób zmniejszając liczbę zagadnień, którymi należy zająć się podczas rozmów prywatnych. Dokładny sposób zarządzania tym procesem jest sam w sobie wyzwaniem w zakresie umiejętności, poszanowania anonimowości i dużego nakładu pracy wymaganego do przetwarzania informacji. Niemniej jednak, stanowi on narzędzie, które z powodzeniem może być włączone do ogólnej metodologii w niektórych sytuacjach, zwłaszcza w odniesieniu do małych i średnich ośrodków odosobnienia.

Wizyta wstępna

Alternatywnym rozwiązaniem dla wstępnego kwestionariusza jest poprzednia wizyta. Może ona zostać wykorzystana do przeprowadzenia szybkiej prezentacji ośrodka, na kilka dni lub tygodni przed wizytą właściwą, w celu stworzenia wrażenia na temat sytuacji i podjęcia decyzji w sprawie wyboru właściwej strategii postępowania. Opcja ta ma tę zaletę, że na początku nie wymaga obecności całego zespołu, pod warunkiem że celem nie jest przeprowadzenie szczegółowej kontroli. Ponadto, na tym wczesnym etapie może odbywać się wstępne spotkanie z dyrektorem lub dowódcą ośrodka. To pozwoli nam, miejmy nadzieję, zbudować mosty porozumienia i zaoszczędzić czas już w chwili, gdy obecny będzie cały zespół. W innych okolicznościach wizyta wstępna może być okazją do szybkiej oceny potencjalnych zagrożeń dla osób zatrzymanych, wynikających z prób monitorowania. Podczas gdy przydatne staje się poinformowanie o wizycie wstępnej, obserwatorzy mogą wybrać, czy należy informować władze o dokładnej dacie wizyty zasadniczej.

Wywiady grupowe

Organizowanie wywiadów grupowych na początku wizyty monitorującej może okazać się użytecznym narzędziem do zbierania ogólnych informacji na temat sytuacji i funkcjonowania całego ośrodka. To z kolei może zmniejszyć liczbę kwestii poruszanych w prywatnych rozmowach, ale nie powinno ich zastępować. Może okazać się to również jedyną dostępną opcją w sytuacji, gdy organ kontrolny stwierdzi, że przeprowadzanie prywatnych rozmów jest absolutnie niemożliwe.

Przeanalizowanie pełnej listy problemów z tymi grupami na początku wizyty może służyć jako przydatny probierz pierwotnego „odczytu temperatury” w celu określenia konkretnych tematów, systemów, zdarzeń lub osób wytypowanych do bliższej obserwacji.

Należy uważać przy kwestiach delikatnych, takich jak przestępstwa popełnione lub rzekomo popełnione przez zatrzymanych, przypadki przemocy między osadzonymi, zastraszania i przemocy seksualnej, choć nie ma tutaj sztywnych zasad. Ryzyko informatorów powinno jednakże być brane pod uwagę. Cel i sam przebieg wywiadu grupowego należy dokładnie wyjaśnić na początku. Ponadto, kwestie poufności, świadomej zgody oraz prawa wyboru do nieuczestniczenia powinny zostać jednoznacznie przedstawione w odniesieniu do poszczególnych uczestników.

4. Strategie wyboru osób do prowadzenia rozmów

Głównym celem rozwoju strategii wywiadu ogólnego (w przeciwieństwie do tematycznego) wizyty jest zapewnienie, że zgromadzone informacje *będą reprezentatywne* dla ogólnych warunków, a jednocześnie odzwierciedlać będą sytuacje napotymane przez poszczególne grupy i jednostki, a także wskażą te krytyczne obszary, którymi należy się zająć. W tym celu należy zidentyfikować cztery szerokie kategorie podejścia do wyboru grup badanych. Poniższe elementy należy połączyć, aby uzyskać większą skuteczność działania:

1. Wybór doraźny (ad hoc)
2. Wybór krytycznych problemów
3. Wybór przedstawiciela
4. Wybór wszystko albo nic

WYBÓR DORAŻNY AD HOC

Wybór spontaniczny

Zespół może wybrać osoby do rozmowy spontanicznie w trakcie wizyty, opierając się na własnych przeczuciach lub spostrzeżeniach. Jeżeli którakolwiek z osób odmawia odpowiedzi na pytanie, jej wybór należy uszanować. Jednak obserwatorzy powinny być w stanie ocenić możliwe przyczyny odmowy i odpowiednio na nie reagować, z pominięciem osoby zagrożonej (aby nie narażać jej na ryzyko). Spontaniczny wybór ma tę wadę, że zarówno kierownictwo ośrodka, jak i personel i sami zatrzymani mogą uwierzyć, że wytypowane osoby zostały wybrane z konkretnego powodu. Może to zwiększyć możliwości odwetu. Dlatego też lepiej jest, aby podczas rozmów i spotkań z osadzonymi obserwatorom nie towarzyszyli przedstawiciele władz ośrodka. Wybór jedynie tej metody nie umożliwi obserwatorom zabrania reprezentatywnej liczby opinii i wizji.

Wolontariusze

Poszczególne osoby lub grupy osób zatrzymanych mogą zwrócić się z prośbą o rozmowę podczas wizyty. Nie jest to gwarancja uzyskania reprezentatywnej próby, ale może dostarczyć użytecznych informacji, które mogą zostać pominięte podczas selekcji wstępnej. Czas przeznaczony na rozmowy z więźniami, podczas których trzeba przeprowadzić rozmowę indywidualną, należy uwzględnić w czasie trwania wizyty, jednak obserwatorzy nie powinni polegać wyłącznie na informacjach uzyskanych od osób, które same zgłosiły się na rozmowę.

Rozmówcy wytypowani przez kierownictwo jednostki

Organy mogą również sugerować, aby obserwatorzy spotkali się i porozmawiali z określonymi osadzonymi. Rozmowy takie powinny być w zasadzie akceptowane, ale zarządzane w taki sposób, aby nie odwrócić uwagi całego zespołu od ustalonych strategii wywiadu.

Jeśli przyjęcie tych rozmów nie jest pożądane, obserwatorzy mogą grzecznie, ale zdecydowanie odmówić, tłumacząc się koniecznością przestrzegania wcześniej ustalonego harmonogramu wizyty.

WYBÓR KWESTII KRYTYCZNYCH

Wstępnie wytypowane osoby zagrożonej

Jednostka monitorująca może zostać poinformowana o fakcie przebywania na terenie ośrodka osób szczególnie podatnych na zagrożenia lub wystąpienia przypadków agresji, rzekomego pogwałcenia praw człowieka; prawdopodobnie będzie chciała spotkać się z taką osobą lub osobami w celu przedstawienia swojej sytuacji.

Tam, gdzie zespoły monitorowania chcą przeprowadzić rozmowę z osobą wstępnie zidentyfikowaną jako zagrożoną, obserwatorzy powinni również uwzględnić zwierzenia innych osób osadzonych, udzielone przed i po ww. spotkaniu oraz w podobnym czasie. Należy również pamiętać, że dla obserwatorów monitorujących celem opracowania informacji na temat *konkretnych* zdarzeń jest uzyskanie zrozumienia problemów systemowych.

Przesyłanie skarg indywidualnych w celu uzyskania porady prawnej, spory lub wypowiedzenia należy wyraźnie odróżnić od działań w ramach kontroli prewencyjnej¹.

Wskazówki z rejestrów i dokumentów

Podczas analizy wpisów, rejestrów i innych dokumentów administracyjnych w trakcie wizyty monitorującej, zespół obserwatorów może napotkać różnego rodzaju nieprawidłowości lub wątpliwości, które muszą zostać wyjaśnione i omówione szczegółowo w prywatnych rozmowach. Osoba osadzona będzie niezwykle ważnym źródłem informacji w tym zakresie.

Wywiad z mocą wsteczną

Obserwatorzy mogą wybrać do wywiadów osoby, które zostały zwolnione lub przeniesione z konkretnego miejsca osadzenia, aby porozmawiać o wrażeniach tych osób z pobytu w tamtych miejscach. Bardzo często rozmówcy okazują się bardziej skory do rozmowy i

zwierzeń dopiero wtedy, gdy przebywają już w nowym miejscu. Jest to szczególnie ważne w przypadku aresztów, w których osoby pozbawione wolności przebywają przez stosunkowo krótki okres lub gdy rozmowy na miejscu mogą nie być możliwe do przeprowadzenia. Obserwatorzy powinni również pamiętać, że pojazdy konwojujące zatrzymanych są również miejscem, w którym może dojść do przypadków naruszeń godności osobistej lub innych nadużyć. Obserwatorzy powinni starać się zebrać informacje o doświadczeniach także i z tego typu miejsc i wydarzeń.

WYBÓR REPREZENTATYWNY

Pobieranie próbek losowych

W celu zapewnienia skutecznej kontroli prewencyjnej, wyżej wymienione strategie selekcji powinny być uzupełnieniem metody zmierzającej do uzyskania reprezentatywnej próbki z perspektywy osób pozbawionych wolności. Próbę losową można przeprowadzić, na przykład, wybierając drugą osobę lub dwie pierwsze w każdej alfabetycznie ułożonej liście nazwisk osób zatrzymanych, jeśli istnieje porządek alfabetyczny (A, B, C, itp.), lub po prostu wskazując co dziesiątą osobę na liście. Dokładna formuła będzie zależała od liczby osób zatrzymanych i od tego, jak wiele wywiadów zespół stara się przeprowadzić. Metodologię tę należy zmodyfikować tak, aby była ona zgodna z rzeczywistym rozmieszczeniem cel i planami ośrodka i z innymi istotnymi czynnikami; ma ona tę wadę, że zwykle wymaga tego, aby władze aresztu były informowane o osobach, z którymi zespół pragnie rozmawiać.

Zaawansowane próby losowe

Bardziej zaawansowaną wersją tego samego systemu, która umożliwia uzyskanie bardziej reprezentatywnej próby, choć wymaga większych przygotowań, jest identyfikacja z rejestru zatrzymanych tych osób, które należą do kategorii zatrzymanych mających strategiczne znaczenie dla zespołu monitorującego.

Przykłady takich grup obejmują między innymi następujące kategorie: osoby odbywające karę dożywotniego więzienia, młodzi więźniowie, osoby starsze, grupy więźniów politycznych, niedawno przybyłych członków grup mniejszościowych i osoby zatrzymane za poważne przestępstwa, takie jak terroryzm. Po określeniu charakteru tych grup zespół

---

¹ Patrz nadchodząca konferencja APT *Czym jest Prewencja?* i *Czym jest Monitoring Prewencyjny?*

monitorujący może podjąć decyzję o liczbie lub procentowym udziale osób wytypowanych do rozmowy i wybrać spośród nich osoby w oparciu o zmodyfikowaną wersję metody pobierania próbek losowych opisanej powyżej. Ta metoda wyboru jest również użyteczna w przypadku wyboru kandydatów na wstępne rozmowy grupowe.

Jak już wspomniano, wszystkie te metody powinny zostać połączone w celu przyczynienia się do zwiększenia skuteczności prewencyjnych wywiadów kontrolnych.

WYBÓR WSZYSTKO ALBO NIC

W odniesieniu do miejsc odosobnienia posiadających bardzo ograniczoną liczbę miejsc, takich jak np. niewielki posterunek policji, ważne jest, aby obserwatorzy albo wybrali do rozmowy wszystkie osoby zatrzymane, albo nie wybrali żadnej. Powinni oni unikać sytuacji, w której rozmawiają tylko z wybranymi osobami, ponieważ ryzyko odwetu może być większe dla tych stron. Powinni również pamiętać, że represje zbiorowe nie są czymś niespotykanym. Doświadczenie zespołu w kontaktach z tego rodzaju instytucjami i ich organami, jak również jego zdolności do kontynuacji rozmów w trakcie kolejnej wizytacji, powinno zaważyć na podjętej decyzji.

5. Uwagi końcowe w sprawie strategii prowadzenia wywiadu

Nieformalne v. formalne

Warto pamiętać, że „wywiady” nie muszą być wyłącznie formalne. Swobodne rozmowy i nieskrępowane dyskusje, zainicjowane przez obserwatorów lub osoby w miejscu zatrzymania, mogą mieć zasadnicze znaczenie w uzyskaniu informacji.

Zespół monitorujący powinien podjąć świadomy wysiłek, aby jawić się jako bezpośredni, przystępny i otwarty na rozmowę partner, przy jednoczesnym zapewnieniu bezpieczeństwa sobie i wytypowanym osobom.

Ogólne środki ostrożności

Ponadto, zaraz po otrzymaniu ważnych informacji w prywatnej rozmowie, zespół nie może w żaden oczywisty lub widoczny sposób uzewnętrznić tego faktu, chyba że otrzyma na to zgodę rozmówcy i uzna te informacje za strategicznie istotne. Język ciała może zdradzić wiele informacji nieświadomie, dlatego też pracownicy ośrodków odosobnienia analizują zachowania, w tym sygnały niewerbalne, obserwatorów w trakcie całej ich wizyty w areszcie, a nawet po ich wyjeździe.

Co więcej, zaraz po otrzymaniu ważnych informacji istotne jest, na ile jest to możliwe i z zachowaniem odpowiednich środków ostrożności, potwierdzenie tych informacji w odpowiednio ostrożny sposób u innych osadzonych.

Fakt posiadania kilku źródeł tych samych informacji gwarantuje pewną ochronę dla początkowego źródła tejże informacji, chociaż nie można wykluczyć możliwości odwetu w wyniku błędnej interpretacji na osobie lub grupie osób osadzonych.

Represje

Ważne jest podkreślenie konieczności integracji ogólnej strategii zapobiegania represji i zminimalizowania ryzyka dla zatrzymanych - i innych osób uczestniczących w wywiadach.

Tego typu represje występują na całym świecie, zwłaszcza w odniesieniu do tych ośrodków odosobnienia, w których już wcześniej dochodziło do przypadków naruszenia praw człowieka. Zespół monitorujący musi przestrzegać zasady „nie szkodzić” aktywnie przed, podczas i po zakończeniu wizyty.

Jak już wspomniano, metodologia „wizyty wstępnej” (opisana powyżej) jest okazją do oceny ryzyka oraz przyjęcia właściwej strategii ich rozwiązania jeszcze przed wizytą. Odpowiedzialny zespół monitorujący może zostać zobowiązany do podjęcia decyzji o *nieprzeprowadzeniu* wywiadu w okolicznościach wskazujących na zaistnienie ryzyka nie do przyjęcia i nie do opanowania.

Istotne jest również, aby zespół dążył do zapewnienia w możliwie największym stopniu, że ewentualne zagrożenia, jak również kwestie wyrażenia zgody i poufności, są zrozumiałe dla potencjalnych rozmówców na każdym etapie rozmowy. Osoby wytypowane do rozmowy powinny niewątpliwie zostać zapytane, czy istnieje jakikolwiek powód, dla którego woleliby *nie godzić się* na rozmowę. W ten sposób mogą oni podjąć możliwie najlepszą decyzję dla siebie w odniesieniu do współpracy z obserwatorami.

6. Wnioski

Monitorowanie miejsc aresztowania tymczasowego wymaga od obserwatorów przemyślenia strategii, jakich użyją w celu wytypowania do rozmowy osób tymczasowo aresztowanych. Jest to pomocne w zwiększeniu skuteczności monitorowania w kontekście ograniczonego czasu, zasobów ludzkich i finansowych.

Wybór określonej strategii umożliwi obserwatorom monitorowanie w celu uzyskania

Zalecenia APT dotyczące monitoringu miejsc pozbawienia wolności
Zalecenie nr 2

---

możliwie jak najbardziej reprezentatywnego obrazu zarówno w zakresie sytuacji ogólnej w danych ośrodku, jak i sytuacji grup zagrożonych, słabszych społecznie. Połączenie metod opisanych powyżej powinno przyczynić się do osiągnięcia tych celów.

Jak zawsze, im lepsza jakość informacji zebranych w trakcie monitorowania wizytacji, tym lepsze analizy i propozycje systemowe mogą być realizowane.

Powinno to pomóc w realizacji fundamentalnego zadania, czyli umożliwienia osobom pozbawionym wolności dostępu do należnych im praw i korzystania z nich, zapobiegania stosowaniu tortur i innych form znęcania się, i domagania się większego poszanowania dla praw człowieka w aresztach i zakładach penitencjarnych.

